

Briselē, 26.10.2022.
SWD(2022) 345 final

KOMISIJAS DIENESTU DARBA DOKUMENTS
IETEKMES NOVĒRTĒJUMA KOPSAVILKUMA ZIŅOJUMS

[...]

Pavaddokuments dokumentam

Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai
par gaisa kvalitāti un tīrāku gaisu Eiropai (pārstrādāta redakcija)

{COM(2022) 542 final} - {SEC(2022) 542 final} - {SWD(2022) 542 final} -
{SWD(2022) 545 final}

IETEKMES NOVĒRTĒJUMA KOPSAVILKUMA ZIŅOJUMS

Lai gan pēdējos trīsdesmit gados ES ir ievērojami samazinājušās kaitīgo gaisa piesārņotāju emisijas, aptuveni 300 000 priekšlaicīgu nāves gadījumu gadā (salīdzinājumā ar teju vienu miljonu gadā 90. gadu sākumā) un ievērojams skaits nepārnēsājamo slimību joprojām ir saistīts ar gaisa piesārņojumu visā ES (jo īpaši saistībā ar daļiņām, slāpekļa dioksīdu un ozonu).

Eiropas Komisija Eiropas [zaļajā kursā](#) un turpmākajā [Nulles piesārņojuma rīcības plānā](#) apņēmas vēl vairāk uzlabot gaisa kvalitāti un ciešāk saskaņot ES gaisa kvalitātes standartus ar Pasaules Veselības organizācijas (PVO) ieteikumiem, kas pēdējo reizi pārskatīti 2021. gada septembrī.

Apkārtējā gaisa kvalitātes direktīvās (Direktīvas 2004/107/EK un 2008/50/EK) ir noteikti standarti attiecībā uz 12 apkārtējā gaisa piesārņotāju koncentrācijas līmeņiem, kas visām dalībvalstīm savā teritorijā ir jāsasniedz noteiktos termiņos. Veicot šo direktīvu [atbilstības pārbaudi](#), tika secināts, ka tās ir bijušas *daļēji* iedarbīgas, nodrošinot gaisa kvalitātes uzlabošanu un gaisa kvalitātes standartu sasniegšanu, bet ne visi tajās definētie mērķi līdz šim ir sasniegti. Minētās direktīvas ir radījušas iespēju attiecībā uz gaisa kvalitāti izveidot reprezentatīvu augstas kvalitātes uzraudzību un ir veicinājušas gaisa piesārņojuma samazināšanās tendenci visā ES.

Tomēr gaisa kvalitātes politikā joprojām ir vērojami četru veidu būtiski trūkumi, kas norāda uz iespējam veikt uzlabojumus esošajā sistēmā. Pirmkārt, ES gaisa kvalitātes standarti nav tik aizsargājoši kā PVO ieteiktie. Otrkārt, tas, ka gaisa kvalitātes plāni, kas paredzēti Apkārtējā gaisa kvalitātes direktīvās, bieži vien nav pietiekami iedarbīgi, lai novērstu pārsniegumus vai samazinātu to ilgumu, norāda uz īstenošanas problēmām un ar tām saistītajiem trūkumiem pārvaldības un izpildes panākšanas ziņā. Treškārt, varētu uzlabot gaisa kvalitātes uzraudzības, modelēšanas un novērtējumu uzticamību un salīdzināmību. Visbeidzot, gaisa kvalitātes informācijas sniegšanas veida turpmāka saskaņošana, jo īpaši dalībvalstu līmenī, sniegtu papildu ES pievienoto vērtību un palīdzētu nodrošināt vēl labāku informācijas salīdzināmību.

Lai novērstu identificētos trūkumus, šajā ietekmes novērtējumā ir aplūkota abu minēto direktīvu apvienošana un kopumā 68 iespējamie īpašie politikas pasākumi, kas apvienoti 19 iespējamās politikas risinājumos. Lielākā daļa no tiem ir savstarpēji papildinoši un savā ziņā neatkarīgi cits no cita. Ir ņemti vērā daži papildu ieguvumi starp dažādiem risinājumiem. Šajā ietekmes novērtējumā ir ierosināts saglabāt 15 politikas risinājumus, citstarp 16 pasākumus, lai uzlabotu gaisa kvalitātes plānu pārvaldību un izpildes panākšanu, 15 pasākumus, lai turpinātu uzlabot gaisa kvalitātes uzraudzības un modelēšanas uzticamību un salīdzināmību, 4 pasākumus, lai uzlabotu piekļuvi datiem un informācijai par gaisa kvalitāti, īpašu uzmanību pievēršot digitālo rīku izmantošanas uzlabošanai, kā arī 5 pasākumus, lai uzlabotu vidējās ekspozīcijas rādītāja izmantošanu un regulāri pārskatītu ES gaisa kvalitātes standartus.

Attiecībā uz trim politikas risinājumiem, proti, atšķirīgiem saskaņošanas līmeņiem ar PVO gaisa kvalitātes pamatnostādņēm (t. i., “pilnīga saskaņošana” (I-1), “ciešāka saskaņošana” (I-2) un “daļēja saskaņošana” (I-3)), būs jāpieņem politiski lēmumi. Šo trīs politikas risinājumu ietekme ir kvantitatīvi novērtēta, un katrs no tiem atšķirīgā mērā dotu ievērojamu labumu veselībai un videi.

Ieinteresēto personu atsauksmes liecina par to, ka priekšroka tiek dota augstam ambīciju līmenim. Sabiedriskajā apspriešanā 73 % no visiem respondentiem, galvenokārt *pilsoniskās sabiedrības un NVO pārstāvji* un *ES pilsoņi*, izteica skaidru vēlmi panākt atbilstību PVO 2021. gada gaisa kvalitātes pamatnostādņem. Tomēr šis novērtējums liecina, ka līdz 2030. gadam sasniegt tādu gaisa piesārņotāju koncentrācijas līmeni, kas pilnībā atbilst jaunākajām pamatnostādņem ($5 \mu\text{g}/\text{m}^3$ attiecībā uz smalkajām daļiņām $\text{PM}_{2,5}$), lielā daļā ES paraugu ņemšanas punktu (71 % $\text{PM}_{2,5}$ gadījumā) var nebūt iespējams, pat ja tiks izpētītas praktiski visas tehnoloģiskās iespējas.

Šajā novērtējumā ir ņemts vērā, ka gaisa kvalitāti ietekmē arī nozares un darbības (piem., transports, rūpniecība, enerģētika un lauksaimniecība), un ir ietverti pieņēmumi par to, kā gaisu ietekmē tādas svarīgākās iniciatīvas Eiropas zaļā kursa kontekstā kā Eiropas Klimata akts un tiesību aktu pakete “Gatavi mērķrādītājam 55 %”, ES metāna stratēģija, Ilgtspējīgas un viedas mobilitātes stratēģija, EURO-7 transportlīdzekļu emisiju standarti, Biodaudzveidības stratēģija un stratēģija “No lauka līdz galdam”, kā arī nesen īstenotā iniciatīva *RePowerEU*. Tomēr tajā nav ņemtas vērā (sakarā ar to ļoti ierobežoto prognozējamību šajā posmā) citas iespējamās emisiju samazināšanas iespējas, piemēram, daudz straujākas izmaiņas sabiedrības uzvedībā vai pāreja uz tīrāku degvielu.

Iegūtā analīze liecina, ka politikas risinājumam I-3 (“daļēja saskaņošana” ar PVO 2021. gada gaisa kvalitātes pamatnostādņem līdz 2030. gadam) ir visaugstākā ieguvumu un izmaksu attiecība (no 10:1 līdz 28:1). Paredzams, ka lielākā daļa gaisa kvalitātes paraugu ņemšanas punktu ES atbilst attiecīgajiem gaisa kvalitātes standartiem bez lieliem papildu ieguldījumiem. Neto ieguvumi ir vairāk nekā 29 miljardi EUR. Paredzams, ka politikas risinājuma I-2 gadījumā (“ciešāka saskaņošana” ar PVO 2021. gada gaisa kvalitātes pamatnostādņem līdz 2030. gadam) ieguvumu un izmaksu attiecība būs nedaudz zemāka (no 7,5:1 līdz 21:1). Paredzams, ka aptuveni 6 % paraugu ņemšanas punktu neatbildīs attiecīgajiem gaisa kvalitātes standartiem bez papildu ieguldījumiem vietējā līmenī (vai arī, iespējams, būs jāpagarina laika periods vai jāpiemēro izņēmumi). Neto ieguvumi ir vairāk nekā 36 miljardi EUR, t. i., par 25 % vairāk nekā politikas risinājuma I-3 gadījumā. Politikas risinājuma I-1 gadījumā (“pilnīga saskaņošana” ar PVO 2021. gada gaisa kvalitātes pamatnostādņem līdz 2030. gadam) ieguvumu un izmaksu attiecība joprojām ir pozitīva (no 6:1 līdz 18:1). Tomēr sagaidāms, ka 71 % paraugu ņemšanas punktu atbilstīgos gaisa kvalitātes standartus neizdos sasniegt bez papildu ieguldījumiem vietējā līmenī (un daudzus no šiem gadījumiem šos standartus vispār nebūs iespējams izpildīt tikai ar tehniski iespējamiem samazinājumiem). Neto ieguvumi ir vairāk nekā 38 miljardi EUR, t. i., par 5 % vairāk nekā politikas risinājuma I-2 gadījumā.

Attiecībā uz ietekmi uz vidi, jo īpaši uz to ekosistēmu apgabalu daļu, kurā tiek pārsniegtas slāpekļa nogulsnešanās radītās eitrofikācijas kritiskās slodzes, ciešāka saskaņošana, neskarot turpmākus papildu ieguvumus, varētu nodrošināt pareizu Biodaudzveidības stratēģijas un plānotā Dabas atjaunošanas likuma īstenošanu. Visi trīs risinājumi samazina to ekosistēmu platību īpatsvaru, kurās ir kritiski augsta slāpekļa slodze. Ja raugās uz sociālo ietekmi, gaisa piesārņojums mūsdienās visvairāk ietekmē jutīgās iedzīvotāju grupas (citstarp bērnus, grūtnieces, vecāka gadagājuma cilvēkus un cilvēkus ar jau esošām saslimšanām). Tāpēc šīs grupas vairumā gadījumu gūs vislielāko labumu no samazinātas gaisa piesārņojuma ietekmes uz viņu veselību. Saistībā ar visiem

politikas risinājumiem līdz 2030. gadam paredzams neto iekšzemes kopprodukta (IKP) pieaugums robežās no 0,26 % līdz 0,44 %. Paredzams, ka gaisa kvalitātes uzlabošana dos arī ekonomiskus ieguvumus, kas saistīti ar gaisa piesārņojuma negatīvās ietekmes samazināšanu, piemēram, saistībā ar izdevumiem par veselības aprūpi, ražas zudumiem, prombūtni no darba slimības dēļ (arī apgādājamo bērnu slimības dēļ) un zemāku darba ražīgumu.

Kopējais administratīvais slogs ir robežās no 76 līdz 106 miljoniem EUR. Visas šīs izmaksas sedz valsts iestādes, jo Apkārtējā gaisa kvalitātes direktīvas nerada tiešas administratīvas izmaksas patērētājiem un uzņēmumiem. Tomēr šīm nozarēm būs jāsedz būtiskas pielāgošanās izmaksas, jo īpaši saistībā ar pasākumiem, kas nepieciešami, lai sasniegtu ES gaisa kvalitātes standartus. Aprēķināts, ka gada pielāgošanas (vai ietekmes mazināšanas) izmaksas absolūtā izteiksmē ir ievērojamas: 7,0 miljardi EUR pilnīgai saskaņošanai (I-1), 5,6 miljardi EUR ciešākai saskaņošanai (I-2), 3,3 miljardi EUR daļējai saskaņošanai (I-3) līdz 2030. gadam. Paredzams, ka izmaksas būs relatīvi lielākas tajās dalībvalstīs, kurās gaisa piesārņojums jau tagad ir pastāvīga problēma vai kurās būtu vajadzīgi īpaši pasākumi. Jo īpaši papildu izmaksas rastos mājokļu apkures sektorā, un — mazākā mērā — rūpniecības un lauksaimniecības nozarēs. Tomēr attiecībā uz visiem apsvērtajiem risinājumiem kopējie neto ieguvumi šīs iniciatīvas kontekstā ievērojami pārsniedz izmaksas (29–38 miljardi EUR).

Visu triju politikas risinājumu gadījumā (t. i., neatkarīgi no pieņemtā politiskā lēmuma) ir skaidrs pamats izmantot pakāpenisku pieeju attiecībā uz pašreizējo un turpmāko ES gaisa kvalitātes standartu noteikšanu: 1) noteikt skaidrus ES gaisa kvalitātes standartus vidējam termiņam, t. i., 2030. gadam (ar ierobežotu skaitu pagaidu izņēmumu, ja tie ir skaidri pamatoti); 2) izstrādāt ilgtermiņa perspektīvu laikposmam pēc 2030. gada, lai panāktu pilnīgu saskaņošanu ar PVO 2021. gada gaisa kvalitātes pamatnostādņēm, vienlaikus virzoties uz saskaņošanu arī ar turpmākajām PVO pamatnostādņēm, lai līdz 2050. gadam sasniegtu nulles piesārņojuma mērķi; 3) ieviest regulāras pārskatīšanas mehānismu, lai nodrošinātu, ka turpmākajos lēmumos tiek ņemta vērā jaunākā zinātniskā izpratne par gaisa kvalitāti, un lai saglabātu elastīguma elementus, ņemot vērā iespējamās (nākotnes) ģeopolitiskās problēmas.